

„אורית“ (נו' 1589)

זן עגבניות-מכלוא למנהרות נמוכות *

המפנה. בעבודה היה ב-1966, כשנסתיימה תכנית השבחה מקבילה, שבמהלכה טופחו מספר שושרות למוצקות פרי. שושרות אלו, כשלעצמן, לא היו מתאימות לגידול חסוי, בגלל צימוח מופרז, פוריות בינונית ואפילו-יתר בהנבה; אך הן שימשו הורים בהכלאות עם זנים, שהצטיינו מקודם ביתר התכונות המבוקשות. סדרת המכלואים החדשה נבחנה בעונת החורף 1967/68 (3), ובה הצטיין המכלוא 1589 („אורית“) בצירוף התכונות המבוקשות: שיח מותאם לגידול חסוי, בכירות, ריכוז הניבה ופרי מוצק.

תיאור הזן ותכונותיו

„אורית“ (מכלוא 1589) הוא זן בעל צמיחה דטרמיננטית, המסיים את ענפיו בתפרחות. השיח בינוני, גבהו 50–60 ס"מ, מותאם לגידול חסוי. הפרי מוצק גם כשהוא בשל. צורתו פחוסה-מצולעת, עם כתפיים ירוקות. המשקל הממוצע של פרי — 110–120 גרם. הצמח מגיב יפה לריסוסים בחמרי צמיחה להגברת החנטה החרפית, אך בדומה לזנים שצורת פריים מצולעת — קיימת נטייה להתעוותות פרי, בייחוד בחורף קר. זן המכלוא „אורית“ מחונן בכושר הבכרה וריכוז היבול בפרק-זמן קצר יחסית. על תכונות אלו של „אורית“ אפשר לעמוד מניסוי מסכם, שנערך בחורף 1968/69 בבית-דגן. המבחן נערך בשיטת בלוקים באקראי ב-6 חזרות. בדיאגרמה 1 אפשר לראות, ששלושה זני עגבניה — „אורית“, מכלוא 1569 ושושרת 102 — הניבו יבול כללי (היבול המצטבר עד ה-7/5) דומה בכמותו; אך התפלגותו לאורך זמן הניבה היתה שונה: נמצא, שעד אמצע אפריל הניב מכלוא „אורית“ 69.7% מיבולו, ואילו מכלוא 1569 הניב עד אז רק 51.3% מיבולו, ושושרת 102 הניבה 37.5% בלבד.

הזן „אורית“ טופח לעמידות משולבת בפני דוררת (ורטיציליום) ומגלת (פוזאריום גזע 1). הבדיקות הפתולוגיות נעשו בידי חיים קריקון מהמחלקה לפתולוגיה של צמחים במינהל המחקר החקלאי.

ניסויים ותצפיות בחלקות מסחריות

זן המכלוא „אורית“ נבחן לראשונה בתצפית בכפר-סירקין, בעונת החורף 1968/69. לאחר שנתיים נוספות, שבהן נבחן הזן בניסויים (1) ובחלקות מסחריות, בעיקר בתחום לשכת הדרכה רעננה (2) — הוא הופץ לגידול מסחרי נרחב באזורי הגידול השונים.

תצפיות בעונות גידול נוספות

הזן „אורית“ טופח באופן ספציפי לגידול במנהרה רחבה משתילות נובמבר, והתאמתו לגידול בשטח

בגידול עגבניות במנהרות פלסטיק, היה מקובל לגדל בהיקף נרחב זנים מטיפוס מרמנד בעלי דגם צמיחה אינדטרמינאנטי (בלתי מסתיים) בשיטת הזירוד והקיטום. הכוונה היתה לקבל ניבה מוקדמת ומרוכזת, בזמן שפל באספקת עגבניות לשווקים: מאמצע מרס ועד תחילת מאי. חסרונה העיקרי של שיטת גידול זו — בצורך להשקיע עבודת ידיים מרובה בפעולות הזירוד והקיטום (12–14 ימי-עבודה לדונם).

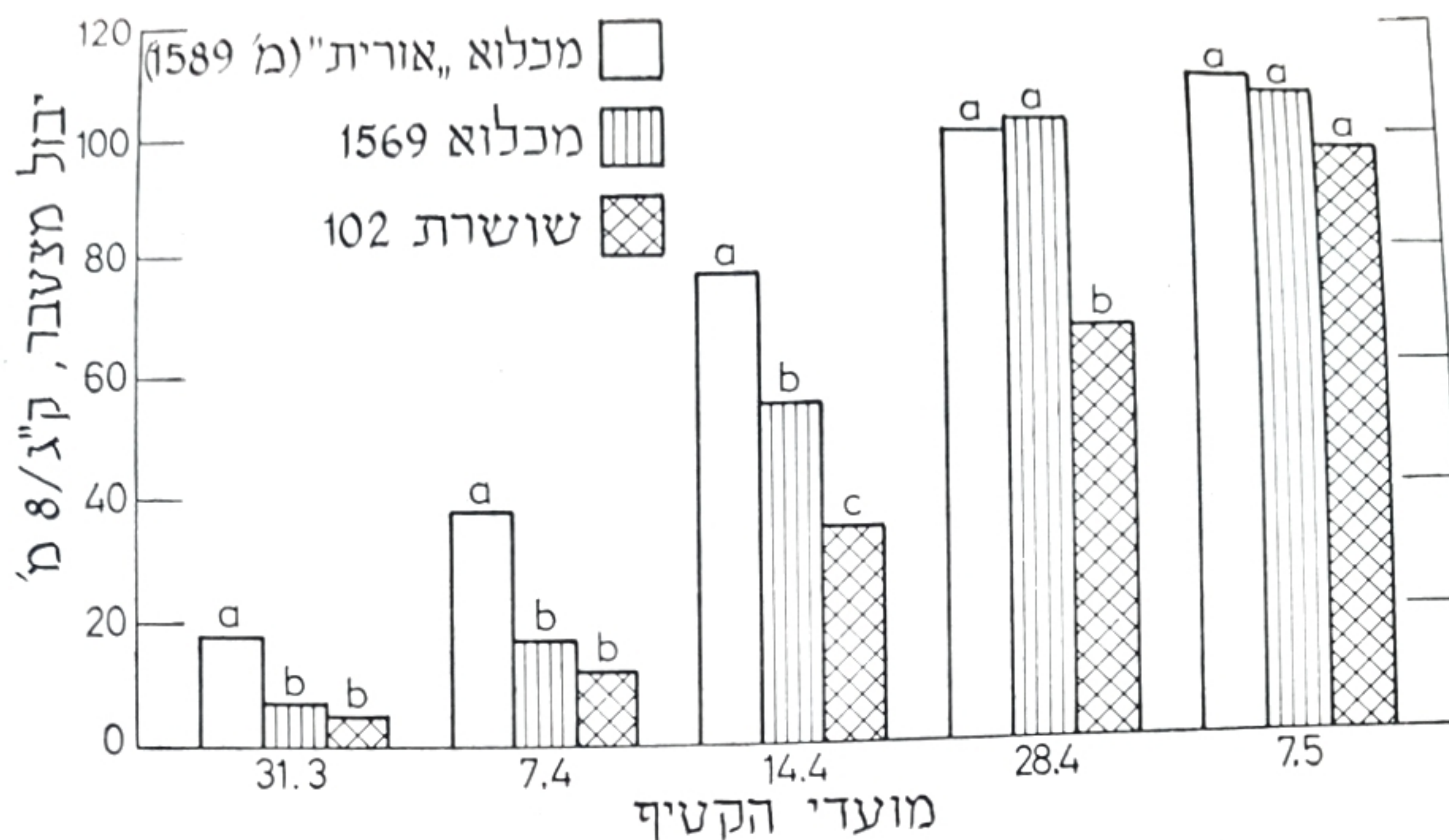
כתחליף לשיטת גידול זו — מגדלים בשנים האחרונות, בקנה-מידה מסחרי, זנים דטרמינאנטיים (מסתיימים), המתאימים לגידול חסוי ללא צורך בזירוד וקיטום. מבין זנים אלה מקובל לגדל את הזן „אורית“ (מכלוא 1589). סקירה זו נועדה להביא פרטים על מהלך השבחת זן המכלוא „אורית“, ולהציג את תכונותיו העיקריות.

מהלך ההשבחה

בשנות ה-60 הראשונות הוחל, במחלקה לגנטיקה והשבחת צמחים במינהל המחקר החקלאי בבית-דגן (אז — מכון וולקני), בהשבחת זנים המיועדים לגידול במנהרות פלסטיק. מטרת הטיפוח היתה קבלת זן, שיהיה מחונן בתכונות-יסוד אחדות: שיח דטרמינאנטי בעל צימוח וגטטיבי מותאם למנהרה נמוכה, ללא צורך בזירוד וקיטום; פריחה מרוכזת; ניבה בכירה ומרוכזת בפרק-הזמן המבוקש (מאמצע מרס ועד תחילת מאי); פרי מוצק דמוי מרמנד.

קדמה לעבודת ההשבחה עצמה — בחינה של כ-200 זנים ושושרות, שהובאו מאזורים שונים בעולם, בדבר התאמתם לגידול חסוי; אולם לא נמצא ביניהם זן כל שהוא, המחונן במכלול התכונות המבוקשות. הוחל אפוא בתכנית השבחה נרחבת, שתכליתה — הכנת צירופי מכלוא, שבהם יאוחדו התכונות הרצויות של כל אחד מן ההורים. לשם כך היה צורך בלימוד „כושר הצירוף“ של זני ההורים ביחס לתכונות כגון אופי הצימוח וכושר החנטה בטמפרטורות נמוכות; בכירות וריכוז היבול; צורת הפרי, גדלו ואיכותו. מדי שנה הוכנו בבית-דגן עשרות צירופי מכלוא חדשים, והם נוסו בעונת החורף תחת פלסטיק. בין השנים 1960–1965 נבחנו יותר מ-350 צירופי מכלוא. הסתמנו מספר מכלואים, שהצטיינו בכושר התאמה לגידול חסוי; בריכוז היבול בתקופה המתאימה; בגודל וצורה נאותים של הפרי. אולם הם לא הניחו את הדעת מבחינת מוצקות הפרי.

* מפרסומי מינהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני, סדרה ה' 1972, מס' 1277.

דיאגרמה 1. היבול המצטבר במועדי קטיף שונים בשלושה זני עגבניות בגידול חסוי (בית-דגן, חורף 1968/9). אותיות זהות על העמודות מאותו מועד מראות על חוסר מובהקות ב-5%.

הרב להבאת הזן לגידול מסחרי נרחב. כן נתונה תודתנו לעוזי קלונר, מדריך ירקות בלשכת רעננה, על ביצוע ניסויים ותצפיות שדה; למדריכי הירקות בלשכות חדרה ורחובות; למאיר בן-שפר שליווה את עבודתנו מראשיתה; לעמיתינו במחלקה לירקות במרכז וולקני ד"ר א. רילסקה וד"ר י. סלומניצקי, ולצוות העובדים במחלקה לגנטיקה והשבחת צמחים שעמלו בהכנת החומר ובביצוע הניסויים בבית-דגן. הזן „אורית“ טופח במסגרת תכנית מחקר מטעם משרד החקלאות.

מ. פילובסקי, דבורה לפושנר, ר. פרנקל
המחלקה לגנטיקה והשבחת צמחים

גלוי טרם נבדקה באופן יסודי. נעשים ניסויים בבחינת הזן בעונה אביבית מוקדמת — שתילת ינואר-פברואר — עם הגנה זמנית של פלסטיק צר, וכן בשתילות מאוחרות יותר בשטחים גלויים.

ייצור זרעי הזן

זרעי מכלוא „אורית“ מיוצרים בחוות מבחור של חברת „הזרע“, בראשותו של ד"ר יעקב ונטורה.

הבעת תודה

הזן „אורית“ נקרא על שם בתו של שמואל אבן, מדריך ירקות בלשכת רעננה, לאות הוקרה על עזרתו הרבה בשלבי העבודה השונים ועל סיועו

ספרות

1. אבן ש., פילובסקי מ., מחלב ר. (1970): השוואת זני עגבניות-מכלוא שיחיות במנהרות נמוכות בעונת 1969/70. „השדה“ כרך נ': 1442—1444.
2. אבן ש., קלונר ע. (1971): עגבניות חסויות באיזור רעננה. „השדה“ כרך נ"א: 1145—1144.
3. פילובסקי מ., לפושנר דבורה (1970): זני עגבניות-מכלוא לגידול בחיסוי פלסטיק. משרד החקלאות, המחלקה לפרסומים חקלאיים 87: 23—25.

קרקע ומים

עקרונות ותהליכים פיסיקליים

מאת ד"ר דניאל הלל

המלה האחרונה של היידע הבסיסי על דבר יחסי הגומלין שבין הקרקע, המים, הצמחים והאטמוספירה.

הוצאת „ספרית השדה“

חתום על

מיכון והנדסה בחקלאות

דו-ירחון

הוצאת „ספרית השדה“